

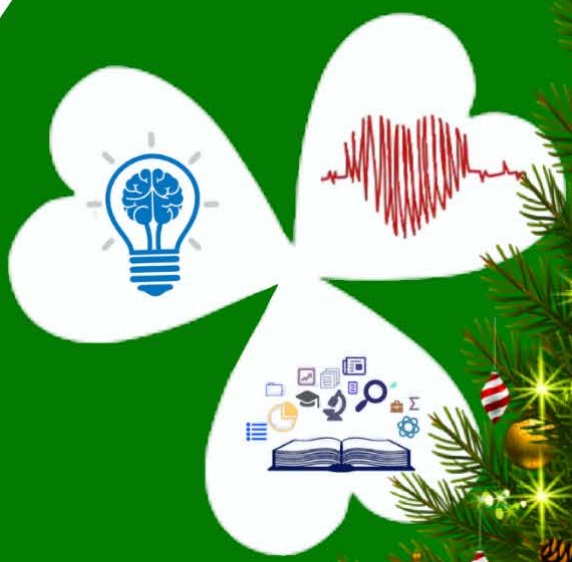
Наукові перспективи
Видавнича група

Merry
Christmas
and happy new year

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ НАУКИ

СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"
СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"
СЕРІЯ "МЕДИЦИНА"

№13(18) 2022

Видавнича група «Наукові перспективи»

Громадська організація «Християнська академія педагогічних наук України»

**Громадська організація «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з
духовно-морального виховання»**

*за сприяння громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного
управління»*

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 13(18) 2022

Київ – 2022

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Public organization "Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

**Public organization "All-Ukrainian Association of Teachers and Psychologists
of Spiritual and Moral Education"**

*with the assistance of the public scientific organization "Ukrainian Assembly of Doctors of
Sciences in Public Administration"*

"Prospects and innovations of science"

(Series "Pedagogy ", Series "Psychology ", Series "Medicine ")

Issue № 13(18) 2022

Kiev – 2022

«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)»: журнал. 2022. № 13(18) 2022. С. 748

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 16.12.2022, № 5/12-22)

Журнал видається за активної підтримки Інституту філософії та соціології Національної Академії Наук Азербайджану (Баку, Азербайджан) та КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м. Києва"

Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку психології, педагогіки та медицини. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

Харченко Ірина Віталіївна

кандидат наук з державного управління, доцент, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», виконавчий директор президії громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуківський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

- **Бабчук Олена Григоріївна** – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
- **Бахов Іван Степанович** — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- **Балахтар Катерина Сергіївна** - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
- **Бартенєва Ірина Олександрівна** - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
- **Біляковська Ольга Орестівна** – доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
- **Васильєв Авер'ян Григорович** - доктор філософії (з медицини) PhD, медичний директор країн Перської затоки, GlaxoSmithKline (Дубай, ОАЕ)
- **Вергун Андрій Романович** – доктор медичних наук, доцент кафедри сімейної медицини, лікар-хірург вищої категорії, антиплагіатний експерт, старший інспектор наукового відділу, відповідальний за виявлення плагіату в наукових і навчально-методичних працях Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (Львів, Україна)
- **Вовк Вікторія Миколаївна** - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташіца в Пилі (м. Піла, Польща)
- **Гвожджєвич Сильвія** — кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)
- **Головач Наталія Васиївна** — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- **Гречановська Олена Володимирівна** – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету (Вінниця, Україна)
- **Гуденко Ганна Володимирівна** — кандидат медичних наук, асистент кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)
- **Гуменникова Тамара Рудольфівна** — доктор педагогічних наук, професор, директор Придунайської філії Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- **Дерстуганова Наталя Вікторівна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету (Запоріжжя, Україна)

- **Долгова Олена Миколаївна** - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- **Древіцька Оксана Остапівна** - доктор медичних наук, доцент, професор кафедри медичної психології Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- **Журавльова Лариса Петрівна** — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна)
- **Заячківська Оксана Василівна** - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- **Інжисвська Леся Анатоліївна** — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
- **Ічанська Олена Михайлівна** - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- **Кардаш Оксана Любомирівна** — кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматизації, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)
- **Коваленко Олена Михайлівна** - кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)
- **Ковальчук Анна Сергіївна** - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053 Психологія Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
- **Коломоєць Андрій Володимирович** - кандидат медичних наук, директор «Медсервісгруп» (Київ, Україна)
- **Коляденко Ніна Володимирівна** - доктор медичних наук, доцент, завідувач кафедри медичної психології Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- **Корнієнко Петро Сергійович** - доктор юридичних наук, доцент, адвокат, заступник першого проректора по роботі з колежами, професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту (Київ, Україна)
- **Кравчук Володимир Миколайович** — доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
- **Кравчук Людмила Степанівна** - кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна», завідувач кафедрою фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» (Хмельницький, Україна)
- **Лігоцький Анатолій Олексійович** — доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна)
- **Лич (Назарук) Оксана Миколаївна** - доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- **Макаренко Олександр Миколайович** — доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- **Мальцев Дмитро Валерійович** — кандидат медичних наук, завідувач лабораторії імунології і молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)
- **Марушева Олександра Анатоліївна** - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та інформаційного менеджменту ПВНЗ Університет Новітніх Технологій (м. Київ, Україна)
- **Мельник Володимир Степанович** — доктор медичних наук, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №1 (Київ, Україна)
- **Мідельський Сергій Людвигович** – професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан)
- **Міхальський Томаш** — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
- **Миргород-Карпова Валерія Валеріївна** - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
- **Михальчук Василь Миколайович** - доктор медичних наук, професор, Заслужений працівник охорони здоров'я України, завідувач кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика (Київ, Україна)
- **Нікульчев Микола Олександрович** – доктор богословських наук, кандидат філософських наук, професор, доцент кафедри історії та права ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» (Покровськ, Донецька область, Україна)
- **Помиткін Едуард Олександрович** — доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (Київ, Україна)
- **Помиткіна Любов Віталіївна** — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- **Попель Оксана Василівна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української та іноземної філології Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)
- **Приходькіна Наталія Олексіївна** - доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
- **Прокоф'єва Марина Олександрівна** - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- **Радзіховська Наталія Станіславівна** — кандидат медичних наук, лікар вищої категорії, завідувач відділенням неврології КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м. Києва", асистент кафедри неврології НМУ імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)
- **Стовбан Микола Петрович** - кандидат медичних наук, доцент кафедри фізіотерапії і пульмонології з курсом професійних хвороб, заступник генерального директора комунального некомерційного підприємства "Івано-Франківська обласна клінічна інфекційна лікарня Івано-Франківської Обласної Ради" (Івано-Франківськ, Україна)
- **Трушкіна Наталія Валеріївна** - кандидат економічних наук, член-кореспондент Академії економічних наук України, дійсний член Центру українсько-європейського наукового співробітництва, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики та розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України (Київ, Україна)
- **Турчинова Ганна Володимирівна** — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
- **Хохліна Олена Петрівна** — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- **Цимбалюк Руслан Степанович** — кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної хірургії № 1 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №2 (Київ, Україна)
- **Чаусова Тетяна Володимирівна** — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
- **Чумак Оксана Володимирівна** - доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітніх аналітики», (Київ, Україна)
- **Яковичька Лада Савелівна** — доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Педагогіка»

Gubareva O.S., Herasymchuk T.V., Voronova Ye.M. <i>PEDAGOGICAL CONDITIONS OF PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE FORMATION OF FUTURE ENGINEERS USING INFORMATION TECHNOLOGIES</i>	14
Popova G.V., Shapolova V.V., Solodovnyk T.O., Kvasnyk O.V. <i>MONITORING OF COGNITIVE DETERMINANTS OF PROFESSIONAL AND PERSONAL SELF-DETERMINATION OF PARTICIPANTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS</i>	25
Анікіна І.В., Антонюк Л.В., Багно Ю.М., Хміль О.О., Чемерис О.А. <i>ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	39
Білецька М.В., Котова Л.М., Підварко Т.О. <i>ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	55
Борко Т.М. <i>ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ-АГРАРІЇВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ДИСЦИПЛІН</i>	68
Бутенко О.Г., Бабій І.В. <i>АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМАНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ</i>	82
Варинська А.М., Грудок-Костюшко М.О. <i>АНАЛІЗ ВІДКРИТИХ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ НІМЕЧЧИНИ У КОНТЕКСТІ СТВОРЕННЯ НОВОГО ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ</i>	94
Гогуленко О.П. <i>ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ</i>	105

Головацька Ю.Б. <i>КЛЮЧОВІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО ЛОКАЛІЗАЦІЇ</i>	115
Гоцинець І.Л. <i>ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ МЕТОДОМ ГЕЙМІФІКАЦІЇ</i>	125
Дем'янчук О.О., Адамович І.В. <i>АНАЛІТИЧНА РОБОТА З ПІДЛІТКАМИ ЯК ПРОХОДЖЕННЯ ШЛЯХУ ГЕРОЯ</i>	135
Довгопола Л.І., Обараз І.О. <i>УПЛИВ ІНТЕРАКТИВНИХ ОСВІТНІХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З БІОЛОГІЇ У СТАРШОКЛАСНИКІВ</i>	147
Євдоченко О.С. <i>МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ХІМІКІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ</i>	160
Зеленська О.П. <i>САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	173
Зінько О.М., Мітченко К.В. <i>ГРУПИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ЯК МЕТОД СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ УКРАЇНЦІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО ЧАСУ</i>	187
Гльків А.В., Цуркан М.В. <i>РОЛЬ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ ЯК ІНОЗЕМНИХ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	199
Ірхіна Ю.В., Іванченко Л.П., Іванченко С.Г. <i>ПРОБЛЕМА ДИДАКТИЧНОГО МЕТОДУ У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ: ЗМІНА ПАРАДИГМ ТА НАУКОВИХ ПІДХОДІВ</i>	209
Калашник Д.С., Гейдел А.М. <i>СПЕЦИФІКА РОБОТИ З ПРИКАЗКАМИ ТА ПРИСЛІВ'ЯМИ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ</i>	217

- Калашник Д.С., Суровов О.А., Аксьонов Д.В.** 235
ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ В УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ЄДИНОБОРСТВАХ
- Кислюк Ж.М.** 250
СОЦІАЛЬНА ЗРІЛІСТЬ ПІДЛІТКІВ: КОМПОНЕНТИ, КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ
- Князян М.О., Телецька Т.В., Млинчик А.В., Бетанкур Н.** 260
РОЗВИТОК ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ФІЛОЛОГІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ФРАНЦУЗЬКИХ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ
- Коваль І.С.** 272
СИСТЕМНИЙ ТА СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХОДИ НЕПЕРЕРВНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ РЯТУВАЛЬНИКІВ
- Козубцов І.М.** 282
ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОФІЦЕРІВ НА ОПЕРАТИВНОМУ РІВНІ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ
- Кузнецова Г.П., Караман С.О., Караман О.В.** 294
ОСНОВИ ФОНЕТИКИ В ІНДІЙСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЧНІЙ ТРАДИЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ
- Легейда А.В., Ярхо Т.О., Ємельянова Т.В., Легейда Д.В.** 310
ЛІНГВОДИДАКТИЧНА ОСНОВА АНГЛОМОВНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІТЧИЗНЯНИХ ЗДОБУВАЧІВ ЗВО
- Луцан Н.І., Струк А.В.** 322
ВПЛИВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА ФОРМУВАННЯ НАРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»
- Матяїш В.В., Богута В.М., Бондаренко В.В.** 334
ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ: МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ
- Махомета Т.М., Тягай І.М., Іщенко Г.В.** 344
ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНОЇ (ПРЕДМЕТНОЇ) ПРАКТИКИ

Мнишенко К.В. <i>УЧАСТЬ ДІТЕЙ У КАЛЕНДАРНИХ СВЯТАХ ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ</i>	352
Найда Р.Г. <i>ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ФАХОВОЇ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ</i>	361
Олексієнко О.Г., Кузнецова О.А., Захарченко О.В. <i>МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ</i>	374
Палько Т.В. <i>НЕПЕРЕРВНІСТЬ І НАСТУПНІСТЬ ОСВІТНЬОЇ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НУШ</i>	386
Пархета Л.П. <i>МЕТОДИЧНІ КОНЦЕПТИ ВИВЧЕННЯ ПОВІСТІ МАРИНИ ПАВЛЕНКО «МОЯ КЛАСНЮЧА ДІВЧИНКА» НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО КРАЄЗНАВСТВА</i>	397
Проворова Є.М. <i>ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СКЛАДОВА ВОКАЛЬНО-СЦЕНІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА</i>	409
Симонович Н.В., Ваколюк А.М., Шурин О.І. <i>УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ЯК ГОЛОВНА УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ</i>	418
Стешенко О.Л. <i>ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ В НАУКОВІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ</i>	430
Стойка О.Я. <i>ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА</i>	441
Ступак О.Т. <i>ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ДИЗАЙНЕРСЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ</i>	449

- Табака О.М.** 458
ДИТЯЧА ПЕРІОДИКА: ОСОБЛИВОСТІ, ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ, РЕТРОСПЕКТИВА РОЗВИТКУ
- Таравський І.К., Литвин А.Ф.** 467
ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЗПТО
- Торічний В.О., Селявін Д.І.** 482
ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД
- Тушко Д.А., Бомбергер В.** 493
ТАКТИКО-СТРОЙОВІ ЗАНЯТТЯ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ
- Тушко К.Ю., Ковальська І.Е.** 501
СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ДО ПРОЕКТНОГО УПРАВЛІННЯ
- Чуб К.Ф.** 509
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ
- Шамшин О.П.** 516
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ РОЗВ'ЯЗКУ ЗАДАЧ З ФІЗИКИ В ТЕХНІЧНОМУ ЗВО
- Шинкар Т.Ю., Співакова А.М.** 529
ЗДІЙСНЕННЯ МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ГРУПАХ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ІКТ
- Янчук Д.О.** 541
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

СЕРІЯ «Психологія»

- Moskalets V.P.** 551
USAGE OF LOGOTHERAPY TOOLS IN THE PROCESS OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF COMBATANTS

Белякова С.М., Кончаківська К.А. <i>ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ</i>	560
Бочаріна Н.О., Онищенко О.М. <i>МУЗИКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ПРОФІЛАКТИКИ ТА КОРЕКЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ДОШКІЛЬНИКІВ</i>	572
Бочаріна Н.О., Понзель Н.В. <i>ОСОБЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ</i>	586
Бочаріна Н.О., Шкуріна Л.В. <i>ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ</i>	600
Ендеберя І.В. <i>ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 053 «ПСИХОЛОГІЯ»</i>	615
Кондратьєва І.П., Азаркіна О.В. <i>ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ</i>	627
Лещенко І.Т. <i>ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ЇХ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР</i>	639
Лисенко Л.М., Москаленко В.С. <i>ОСОБЛИВОСТІ СЕНСОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ</i>	649
Помиткіна Л.В., Литвинчук Л.М. <i>РОЛЬ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У ВИБОРІ СУПУТНИКА ЖИТТЯ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ</i>	661
Радіонова М.С. <i>ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ</i>	670
Сметаняк В.І., Тягур Т.В. <i>ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ</i>	682

Стуліка О.Б., Швирьова О.А. 693
*АДИКТИВНА ПОВЕДІНКА ЯК НАСЛІДОК ТРАВМАТИЗАЦІЇ
ОСОБИСТОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ*

Федотова Т.В. 706
*ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОРАЛЬНИХ ДИЛЕМ ОСІБ
ЮНАЦЬКОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ*

Яковець Т.А. 720
*РОЛЬ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕХНІК У ПРОЦЕСІ
ФОРМУВАННЯ АГРЕСИВНИХ РЕКЛАМНИХ ОБРАЗІВ*

СЕРІЯ «Медицина»

**Вергун А.Р., Чуловський Я.Б., Красний М.Р., Вергун О.М.,
Мокрецька Н.М., Олексюк О.Б., Мацяк Ю.М., Паращук Б.М.,
Лиховид П.Б., Кіт З.М., Заремба М.О., Макагонов І.О.** 730
*ПРОЛЕЖНІ (ДЕКУБІТАЛЬНІ ВИРАЗКИ), СТРАТЕГІЯ
КОМПЛЕКСНОГО ЛІКУВАННЯ: АВТОРСЬКІ ПОГЛЯДИ НА
ПРОБЛЕМУ З ПОЗИЦІЙ КЛІНІЧНОГО ДОСВІДУ У ВІДДІЛЕННІ
ПАЛІАТИВНОЇ ДОПОМОГИ*

УДК 378:373.3

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13\(18\)-272-281](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13(18)-272-281)

Коваль Ігор Святославович кандидат педагогічних наук, майор служби цивільного захисту, заступник начальника відділу виховної, соціально-гуманітарної роботи та психологічного забезпечення, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, вул. Клепарівська, 35, м. Львів, тел.: (032) 233-15-02, <https://orcid.org/0000-0002-9204-9228>

СИСТЕМНИЙ ТА СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХОДИ НЕПЕРЕРВНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ РЯТУВАЛЬНИКІВ

Анотація. У статті представлено результати теоретичного аналізу наукових аспектів дослідження неперервного саморозвитку майбутніх рятувальників на основі системного та синергетичного методологічних підходів. Проаналізовано та розкрито особливості зазначених підходів неперервного саморозвитку фахівців в процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Виявлено, що автори різняться у трактуванні підходів, зокрема системний – розглядають як: спосіб наукового пізнання та практичної діяльності; дослідженням складно організованих об'єктів як комплексу пов'язаних між собою підсистем; взаємозв'язки шляхів і методів досягнення належного рівня компетентності; планове конструювання розвитку особистості в процесі її професійної діяльності. Синергетичний – розуміють як: синтез взаємодій багатьох факторів у тотожних процесах освіти й самоосвіти; міждисциплінарний напрям досліджень; стимулювання людини до особистісного саморозкриття; наука з фундаментальними положеннями відкритості якої-небудь системи.

Доведено, що системний підхід сприяє поетапному та послідовному процесу підготовки майбутніх фахівців як системи, забезпечуючи умови для накопичення досвіду, набуття й розвитку професійних компетентностей, що є можливим при моделюванні на заняттях екстремальних ситуацій. У свою чергу, синергетичний підхід – забезпечує найвищу форму активності рятувальників у професійній царині, на основі попередньо сформованих компетентностей, що сприяють саморозвитку, плануванню, прогнозуванню, управлінню в умовах ризику й взаємодії з суспільством. Ці підходи тісно взаємопов'язані один з одним, тому є основоположними на загальнонауковому методологічному рівні для дослідження саморозвитку майбутніх рятувальників у процесі їхньої професійної підготовки до діяльності в екстремальних умовах ризику та невизначеності.

Ключові слова: майбутні рятувальники, системний підхід, синергетичний підхід, неперервний саморозвиток, галузь безпеки людини.

Koval Ihor Svyatoslavovych Candidate of Pedagogical Sciences, Major of the Civil Protection Service, Deputy Head of the Department of Educational, Social and Humanitarian Work and Psychological Support, Lviv State University of Life Safety, Kleparivska St., 35, Lviv, tel.: (032) 233-15-02, <https://orcid.org/0000-0002-9204-9228>

SYSTEMATIC AND SYNERGETIC APPROACHES TO THE CONTINUOUS SELF-DEVELOPMENT OF FUTURE RESCUERS

Abstract. The article presents the results of a theoretical analysis of scientific aspects of the study of continuous self-development of future rescuers based on systematic and synergistic methodological approaches. The peculiarities of the specified approaches of continuous self-development of specialists in the process of professional training in higher education institutions of the State Emergency Service of Ukraine were analyzed and revealed. It was found that the authors differ in the interpretation of the approaches, in particular the systemic one – considered as: a way of scientific knowledge and practical activity; the study of complexly organized objects as a complex of interconnected subsystems; interrelationships of ways and methods of achieving the appropriate level of competence; planned construction of personality development in the process of its professional activity. Synergistic – understood as: synthesis of interactions of many factors in identical processes of education and self-education; interdisciplinary direction of research; stimulating a person to personal self-disclosure; science with the fundamental provisions of the openness of any system.

It has been proven that the systematic approach contributes to the step-by-step and consistent process of training future specialists as a system, providing conditions for the accumulation of experience, acquisition and development of professional competences, which is possible when modeling extreme situations in classes. In turn, the synergistic approach provides the highest form of activity of rescuers in the professional field, based on previously formed competencies that contribute to self-development, planning, forecasting, management in conditions of risk and interaction with society. These approaches are closely related to each other, therefore, they are fundamental at the general scientific methodological level for the study of self-development of future rescuers in the process of their professional training for activities in extreme conditions of risk and uncertainty.

Key words: future rescuers, systemic approach, synergistic approach, continuous self-development, human security industry.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна в котрій українці виборюють власні права та свободу на мирне існування на рідній українській

землі, торкнулася не лише нашого суспільства, а й цілого світу, тому постає проблема мирної життєдіяльності, де треба адекватно підходити до сприйняття й аналізу особистісного розвитку. Крім того розвиток є необхідною «аксіомою» професійного зростання. Таким чином неперервний саморозвиток людини стає провідним завданням закладів вищої освіти (ЗВО), зокрема це стосується й підготовки майбутніх рятувальників, які не лише повинні вміти використовувати новітні техніки для рятування людей, а й вдосконалювати вже існуючі, відповідно до набутих знань, вмінь та навичок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості розвитку особистості у своїх доробках висвітлювали: Н. Вовчаста, Г. Костюк, С. Максименко, Н. Ничкало, Л. Руденко, М. Савчин, В. Ямницький. У працях вітчизняних науковців (О. Горохівського, О. Зарічанського, М. Ковалю, М. Козяра, С. Крука, А. Литвина, Л. Маладики, О. Повстин, Л. Руденко, Ю. Таймасова) відображено особливості професійного становлення майбутніх рятувальників галузі безпеки людини. Проблему професійного саморозвитку особистості у педагогічних контекстах розглянуто у працях О. Єрахторіної, Л. Зязюн, О. Колесник, С. Кузікової, В. Лозового, С. Максименка, О. Орлової, Л. Сідлак та інших.

Проте аналіз наукових досліджень з окресленої проблеми доводить, що більшість праць висвітлює особливості розвитку та становлення індивіда, зокрема проблематика неперервного саморозвитку майбутніх рятувальників галузі безпеки людини майже не розглядається. З огляду на зазначене, зростає потреба у підготовці фахівців до професійного саморозвитку, де підґрунтям повинні бути методологічні засади, що сприятимуть об'єктивним висновкам дослідження.

Мета статті – розкрити особливості системного та синергетичного підходів неперервного саморозвитку майбутніх рятувальників в процесі професійної підготовки у ЗВО Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України).

Виклад основного матеріалу. Опираючись на сутність дефініції «методологія» як своєрідну наукову систему, що охоплює принципи, методи, теорії, які мають особливе цільове призначення, пов'язане з реалізацією професійної діяльності, зазначимо, що найважливішим завданням сучасної наукової методології є розроблення та впровадження наукових підходів до вивчення реальних явищ, які досліджуються наукою. Аналіз літературних джерел із проблеми саморозвитку майбутніх рятувальників в галузі безпеки людини продукує виокремлення системного та синергетичного підходів й визначити доцільність їх використання. Розглянемо кожен з цих підходів детальніше.

Системний підхід. Професійна підготовка в навчальних закладах ДСНС України повинна модернізуватись так, щоб її подальший розвиток був пов'язаним із саморозвитком майбутніх рятувальників, а не лише з

накопиченням досвіду та теоретичного потенціалу. Це, своєю чергою, вимагає новітніх способів подачі й освоєння навчального матеріалу, та головне – модерного способу взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу.

Вивчаючи проблему саморозвитку майбутніх рятувальників в галузі безпеки людини, системний підхід є одним із способів професійної підготовки як цілісного процесу, що сприяє ефективній взаємодії між всіма його складовими. У наукових дослідженнях, системний підхід є одним з основних, оскільки інтерпретує явища не ізольовано як автономну одиницю, а перш за все як взаємодію зв'язків цілісних компонентів, визначаючи їх основні тенденції та закономірності [5, с. 104]

Науковцями «системний підхід» тлумачиться неоднозначно, так В. Андрущенко трактує його як спосіб наукового пізнання та практичної діяльності, який вимагає розглядати всі елементи системи у фундаментальній єдності з цілим [19, с. 536]. Означений підхід як методологічну основу педагогічних досліджень розглянуто у працях Р. Гуревича, А. Литвина, М. Козяра, В. Кременя, Н. Ничкало, О. Повстин, Л. Романишина, Л. Руденко та інші [10]. Системний підхід, за поясненнями С. Гончаренко, є послідовністю процедур для створення складно організованого об'єкта як системи, а також можливість прогнозування поведінки таких об'єктів, їх опису й пояснення; дослідженням складно організованих об'єктів як комплексу пов'язаних між собою підсистем, які поєднані ціллю, що характеризує інтегративні властивості об'єкта як системи, а також зовнішні й внутрішні зв'язки; цілісність визначення складно організованих досліджуваних об'єктів [6, с. 3].

На думку Б. Ломова, якщо ми розглядатимемо явище як систему, то перш за все необхідно виявити всі складові досліджуваного явища і варіанту їхньої організації [15, с. 92].

Цей підхід має на меті вивчати й аналізувати взаємозв'язки всіх елементів освіти: змісту, цілей; її теорії і методології; організації навчального процесу; ґрунтовний синтез проблеми саморозвитку майбутніх рятувальників в галузі безпеки людини.

В енциклопедичному словнику освіти дорослих зазначено, що системний підхід ґрунтується на розгорнутих принципах універсальної теорії системи, головним з яких є мета як визначальна категорія та системотвірний чинник, що направляє на побудову системи та умов її функціонування як омріяного завершального наслідку; структурованість між усіма складовими системи; взаємозв'язок з системами вищого рівня, і їх вплив на функціональність систем нижчого рівня; умовна мета поділу системи для визначення структурності; управління системними складовими для забезпечення розвитку відповідно до мети, за якої вона створена [16, с. 389].

Досліджуючи екстремально-професійну підготовку фахівців з надзвичайних ситуацій М. Козр вказав, що на основі системного підходу визначається взаємозв'язки шляхів і методів досягнення належного рівня

компетентності [12, с. 124]. Цей підхід сприяє формуванню професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в умовах ризику за допомогою спеціальних методів, психолого-педагогічних технологій та методик їхнього фахового становлення [9, с. 46].

Вагомими для нашого дослідження є напрацювання Л. Петренко, яка наголосила на важливості системного підходу при вивченні професійного розвитку фахівців упродовж цілого життя. Нею доведено, що цей методологічний підхід сприяє плановому конструюванню подальшого розвитку особистості в процесі її професійної діяльності [17, с. 55].

Системний підхід до саморозвитку майбутніх рятувальників в галузі безпеки людини реалізується за допомогою стандартів освіти, вимагаючи сприяння позитивно-емоційній атмосфері, особистісного комфорту та рефлексії, створення психопедагогічних умов для фахового становлення, удосконалення методики освітнього процесу, самоосвіти й самовиховання. На основі підходу відбувається трансформація теоретичних знань у компетентності (поведінка, вчинки, дії), що дає змогу розкрити їхнє творче вирішення професійних завдань, об'єднавши набуті знання з емоційною складовою в єдине русло. Успішність професійного саморозвитку рятувальників характеризується сформованими в процесі їхнього становлення і набуття фахового життєвого досвіду професійними потребами й ціннісними орієнтаціями. З огляду на це, важливим є залучення рятувальників до ситуацій невизначеності, де вони мали б змогу активно діяти, швидко приймаючи відповідальні рішення. Для нас важливим є те, щоб навчити молодь самостійно визначати мету й завдання, спрямовані на розвиток фахових вмінь і навичок, оскільки в освітньому процесі навчальних закладів ДСНС України потрібно робити акценти на формуючу особистість рятувальника, а не на предметно-змістовий аспект. Саморозвиток майбутніх рятувальників в галузі безпеки людини на основі системного підходу сприяє створенню умов, накопиченню досвіду, набуттю й розвитку професійних компетентностей, що є можливим при моделюванні на заняттях екстремальних ситуацій.

Синергетичний підхід. Професійна діяльність рятувальників ДСНС України характеризується постійним чергуванням хаосу і порядку, що є одним із основних педагогічних досягнень методології синергетики.

Досліджуючи філософію самоорганізації В. Аршинов та Я. Свирський зазначили, що при вивченні освітніх процесів доцільно використовувати синергетику, оскільки педагогічна думка все частіше спрямовується на аналіз парадигм освіти в їхній функціональній і парадигмальній єдності [1, с. 59]. У монографії О. Вознюк вказує, що при вивченні законів самоорганізації систем, синергетика представляє необхідні новітні закони їх розвитку, змінюючи статус наукового знання класичної парадигми мислення, оскільки в контексті синергетики вони постають парадоксальними й неоднозначними. [3, с. 45]. Педагогічну синергетику виокремлює А. Ворожбітова як синтез взаємодій

багатьох факторів у тотожних процесах освіти й самоосвіти, навчання й самонавчання, виховання й самовиховання, які актуалізуються в процесі навчання індивіда [4, с. 22]. В цьому контексті В. Кремень зазначив, що педагогічна синегетика сприяє інноваційності у підходах до вивчення проблем розвитку педагогічних систем і педагогічного процесу, даючи змогу досліджувати їх з позицій відкритості, співтворчості, орієнтації на самоорганізацію й саморозвиток [14, с. 3–4]. Він зазначив, що педагогічний процес доцільніше розглядати як відкриту світосистему, в якій освітньо-виховні напрями й течії вільно переміщаються між собою. Її відкритість ґрунтується на пристосованості системи освіти до соціокультурних змін та їх відображенні у змісті освіти [14, с. 9]. На його думку, синергетичний підхід має на меті сприяти стимулюванню освітянської молоді до особистісного саморозкриття чи співпраці з оточуючими та основне, самим собою [13, с. 9]. Також В. Кремень зазначив, що синергетичні дослідження є перспективними, оскільки в них немає обмежень загальнотеоретичними моделями, знаходячи своє застосування за межами вузьких спеціалізацій. На принципах синергетики індивід моделює власне світобачення, тому що її знання є доступним й ґрунтовним як синергетика життя, в результаті чого може стати частиною людського світогляду [13, с.8].

На думку В. Виненка, у педагогічних дослідженнях необхідно використовувати синергетичний підхід, оскільки для усіх без винятку систем загальним принципом світобудови є «буфракційний механізм розвитку», в основі якого проходить процес перевороту порядку і хаосу, тобто самоорганізація [2].

А. Євтодюк зауважила, що відслідковування всезагальності синергетичних законів можливе при умові використання інновацій у розробці синергетичної парадигми, оскільки першим підпорядковані процеси систем відмінного онтологічного походження, які спроможні самоорганізуватись. Зазначене своєю чергою наштовхує науковців, котрі працюють в галузі педагогічної синергетики на те, що при аналізі розвитку й трансформації систем освіти необхідно впроваджувати синергетичне моделювання [8, с. 13-14].

Цікавою є думка О. Сухомлинської, яка вказує на існування правомірності використання синергетичного підходу як міждисциплінарного напрямку досліджень, що сприяє застосовуванню різноманітних концепцій і підходів до розгляду освітньої направленості педагогічних процесів [18, с. 18].

Теорія синергетики, як зазначив Ю. Козловський зосереджена на багатоваріантності, нерівноважності, нестабільності й невизначеності шляхів розвитку системи, тому залежить від впливу певного роду конкретних умов і факторів. У монографії він вказує на можливість відкритій системі вибрати й стимулювати один із варіантів поведінки, опираючись на самокерованому синергетичному процесі й слабких впливах, виокремлених конкретними умовами, які співпадають з ймовірним різновидом розвитку, проте доведений наукою зразок поведінки їй нав'язати не можливо [11, с. 128].

С. Гончаренко відзначив, що синергетика як наука з власними фундаментальними положеннями відкритості якої-небудь системи – «сучасною теорією спільної дії» вивчає існуючі взаємодії педагогічного процесу. Розглядаючи відкритість систем, він вказав на те, що вони взаємодіють у формі співпраці й протистояння протилежностей [7, с. 76].

Розвиваючи погляди С. Гончаренка, зазначимо, що на основі методології синергетичного підходу здійснюється синтез змісту професійної підготовки рятувальників щодо аналізу запропонованих ЗВО наук, доцільності впровадження модерних освітніх курсів і програм, набуття фахових знань, вмінь, навичок, компетентностей, котрі формуються на засадах психопедагогіки, за умови поєднання спеціальних дисциплін із тренінговими технологіями.

Використання при вивченні проблеми саморозвитку майбутніх рятувальників в галузі безпеки людини синергетичного підходу сприяє формуванню на основі психопедагогіки інноваційно-інваріантних знань методології фахівців ДСНС України, а опираючись на міждисциплінарні зв'язки сприяє майбутньому професійному самовизначенню й самовдосконаленню особистості в обраній галузі.

З огляду на це, перед ЗВО ДСНС України постає проблема професійної підготовки майбутніх рятувальників служби цивільного захисту здатних до саморозвитку, що опанували не лише фахові компетентності галузі безпеки людини, а й специфічні якості особистості працівника, що є домінантними у діяльності в екстремальних умовах: комунікативність, відповідальність, організованість, готовність до ризику, фізичних та психологічних навантажень, швидка орієнтація в просторі, дисциплінованість тощо. Методологія синергетики сприяє формуванню, на основі попередньо сформованих, нових компетентностей фахівця, який буде здатним до саморозвитку, планування, прогнозування, управління в умовах ризику й взаємодії з суспільством.

Отже, аналіз наукової літератури спонукає до таких **висновків**: *системний підхід* сприяє поетапному та послідовному процесу підготовки майбутніх фахівців як системи, забезпечуючи умови для накопичення досвіду, набуття й розвитку професійних компетентностей, що є можливим при моделюванні на заняттях екстремальних ситуацій; *синергетичний підхід* забезпечує найвищу форму активності рятувальників у професійній царині, на основі попередньо сформованих компетентностей, що сприяють саморозвитку, плануванню, прогнозуванню, управлінню в умовах ризику й взаємодії з суспільством. Системний підхід тісно пов'язаний із синергетичним, тому вони є основоположними на загальнонауковому методологічному рівні для дослідження саморозвитку майбутніх спеціалістів ДСНС України у процесі їхньої професійної підготовки у ЗВО до діяльності в екстремальних умовах ризику та невизначеності.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в розкритті дидактичних принципів неперервного саморозвитку майбутніх рятувальників галузі безпеки людини та визначенні психолого-педагогічних умов їхнього професійного становлення.

Література:

1. Аршинов В. И., Свирский Я. И. Философия самоорганизации. Новые горизонты. Общественные науки и современность, 1993. № 3. С. 59–71.
2. Виненко В. Г. Системно-синергетическое моделирование в непрерывном образовании педагога : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. Саратов, 2001. 322 с.
3. Вознюк О. В. Розвиток вітчизняної педагогічної думки : синергетичний підхід : монографія / за ред. проф. П. Ю. Сауха. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 184 с.
4. Ворожбитова А. А. Синергетический аспект вузовского образования в свете лингвориторического подхода. Вестник высшей школы, 1999, № 2. С. 22–26.
5. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века (В поисках практикоориентированных концепций). М. : Изд-во «Совершенство», 1998. 608 с.
6. Гончаренко С., Кушнір В., Кушнір Г. Методологічні особливості наукових поглядів на педагогічний процес. Шлях освіти, 2008. № 4 (50). С. 2–10.
7. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
8. Євтодок А. В. Синергетичні засади моделювання освітніх систем : дис... канд. філос. наук : 09.00.03. АПН України; Інститут вищої освіти. К., 2002. 198 с.
9. Коваль І. С. Формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Львів, 2017. – 294 с.
10. Коваль М. С., Коваль І. С. Загальнонаукові методологічні підходи до формування професійної готовності майбутніх рятувальників. Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, 2018. № 17. С. 140–144.
11. Козловський Ю. М. Моделювання наукової діяльності вищого навчального закладу : теоретико-методологічний аспект: монографія. Львів : СПОЛОМ, 2012. 484 с.
12. Козяр М. М. Екстремально-професійна підготовка до діяльності у надзвичайних ситуаціях : монографія. Львів : Сполом, 2004. 376 с.
13. Кремень В. Г. Освіта і суспільство в парадигмі синергетичного мислення. Педагогіка і психологія, 2012. № 2 (75). С. 5–11.
14. Кремень В. Педагогічна синергетика : понятійно-категоріальний синтез. Теорія і практика управління соціальними системами, 2013. № 3. С. 3–19.
15. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. М. : Наука, 1984. 444 с.
16. Освіта дорослих енциклопедичний словник / за ред. В. Г. Кременя, Ю. В. Ковбасюка. К. : Основа, 2014. 490 с.
17. Петренко Л. М. Сучасні наукові підходи до розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, 2012. № 20 (255). С. 43–55.
18. Сухомлинська О. В. Рефлексії про генезу духовності в контексті виховання на шляху до синтезу парадигм. Історико-педагогічний альманах. Вип. 1. К., 2005. С. 5–20.
19. Філософський словник соціальних термінів / ред. колегія В. П. Андрущенко та ін; 2-ге вид. доповнене. Х. : “Р.И.Ф.”, 2005. 672 с.

References:

1. Arshinov, V. I. & Svirskiy, Ya. I. (1993). Filosofiya samoorganizatsii. Novyie gorizonty. [Philosophy of self-organization. New horizons.]. Obschestvennyie nauki i sovremennost. № 3. S. 59–71. [in Russian].

2. Vinenko, V. G. (2001). Sistemno-sinergeticheskoe modelirovanie v nepreryivnom obrazovanii pedagoga [System-synergistic modeling in continuous teacher education]. Doctor's thesis. Saratov. 322 s. [in Russian].
3. Vozniuk, O. V. (2009). Rozvytok vitchyznianoї pedahohichnoi dumky : synerhetychnyi pidkhid [Development of national pedagogical thought: a synergistic approach] za red. prof. P. Yu. Saukha. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. 184 s. [in Ukrainian].
4. Vorozhbitova, A. A. (1999). Sinergeticheskyy aspekt vuzovskogo obrazovaniya v svete lingvitoricheskogo podhoda [The synergetic aspect of university education in the light of the linguistic approach]. Vestnik vysshey shkolyi. № 2. S. 22–26. [in Russian].
5. Gershunskiy, B. S. (1998)/ Filosofiya obrazovaniya dlya XXI veka (V poiskah praktikoorientirovannykh kontseptsiy) [Philosophy of education for the XXI century (In search of practice-oriented concepts)]. M. : Izd-vo «Sovershenstvo». 608 s. [in Russian].
6. Honcharenko, S., Kushnir, V. & Kushnir, H. (2008). Metodolohichni osoblyvosti naukovykh pohliadiv na pedahohichnyi protses [Methodological features of scientific views on the pedagogical process]. Shliakh osvity. № 4 (50). S. 2–10. [in Ukrainian].
7. Honcharenko, S. U. (2008). Pedahohichni doslidzhennia : metodolohichni porady molodym naukovtsiam [Pedagogical research : methodological advice for young scientists]. Kyiv-Vinnytsia : DOV «Vinnytsia», 2008. 278 s. [in Ukrainian].
8. Ievtodiuk, A. V. (2002). Synerhetychni zasady modeliuvannia osvitychivnykh system [Synergistic principles of modeling educational systems]. Candidate's thesis. APN Ukrainy; Instytut vyshchoi osvity. K., 2002. 198 s. [in Ukrainian].
9. Kova, I. S. (2017). Formuvannia profesiinoi hotovnosti maibutnykh riatsuvalnykiv do diialnosti v ekstremalnykh umovakh [Formation of professional readiness of future rescuers for activities in extreme conditions]. Candidate's thesis. Lviv. – 294 s. [in Ukrainian].
10. Koval, M. S. & Koval, I. S. (2018). Zahalnonaukovi metodolohichni pidkhody do formuvannia profesiinoi hotovnosti maibutnykh riatsuvalnykiv [General scientific methodological approaches to the formation of professional readiness of future rescuers]. Visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu bezpeky zhyttiediialnosti. № 17. S. 140–144. [in Ukrainian].
11. Kozlovskiy, Yu. M. (2012). Modeliuvannia naukovoi diialnosti vyshchoho navchalnogo zakladu : teoretyko-metodolohichni aspekt [Modeling of scientific activity of a higher educational institution: theoretical and methodological aspect]. Lviv : SPOLOM. 484 s. [in Ukrainian].
12. Koziar, M. M. (2004). Ekstremalno-profesiina pidhotovka do diialnosti u nadzvychnykh sytuatsiyakh [Extreme professional preparation for activities in emergency situations]. Lviv : Spolom. 376 s. [in Ukrainian].
13. Kremen, V. H. (2012). Osvita i suspilstvo v paradyhmi synerhetychnoho myslennia [Education and society in the paradigm of synergistic thinking]. Pedahohika i psykholohiia. № 2 (75). S. 5–11. [in Ukrainian].
14. Kremen, V. (2013). Pedahohichna synerhetyka : poniatiino-katehorialnyi syntezy [Pedagogical synergy: conceptual and categorical synthesis]. Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymy systemamy. № 3. S. 3–19. [in Ukrainian].
15. Lomov, B. F. (1984). Metodologicheskie i teoreticheskie problemy psihologii [Methodological and theoretical problems of psychology]. M. : Nauka. 444 s. [in Russian].
16. Osvita doroslykh entsyklopedychnyi slovnyk [Adult education encyclopedic dictionary]. (2014). za red. V. H. Kremeniya, Yu. V. Kovbasiuka. K. : Osnova. 490 s. [in Ukrainian].
17. Petrenko, L. M. (2012). Suchasni naukovi pidkhody do rozvytku informatsiino-analitychnoi kompetentnosti kerivnykiv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv [Modern scientific approaches to the development of informational and analytical competence of managers of vocational and technical educational institutions]. Visnyk Luhanskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. № 20 (255). S. 43–55. [in Ukrainian].

18. Sukhomlynska, O. V. (2005). Refleksii pro genezu dukhovnosti v konteksti vykhovannia na shliakhu do syntezy paradyhm [Reflections on the genesis of spirituality in the context of education on the way to the synthesis of paradigms]. Istoryko-pedahohichniy almanakh. Vyp. 1. K. S. 5–20. [in Ukrainian].

19. Filosofskyi slovnyk sotsialnykh terminiv [Philosophical dictionary of social terms]. (2005). red. kolehiia V. P. Andrushchenko ta in; 2-he vyd. dopovnene. Kh. : “R. Y. F.”. 672 s. [in Ukrainian].